

Zumaia, izena eta izana

Imanol Azkue ibarbia

Zumaiako Udala.

Zumaia, 2008

Zenbait urte dira Zumaiako Imanol eta Xabier Azkue anaiek beren herriko toponimia jaso, bildu, aztertu eta arautzeko lanari ekin ziotenetik. Zehazki, 2004 eta 2007 bitartean aritu ziren lan horretan Udalaren beka deialdi bati erantzunez. Ikerketa lan horren emaitza, Zumaiako 2100 lekuren izenak jasotzen dituen datu basea dugu, beste hainbeste ahozko lekukotza eta 8.100 datu dokumentalen bermeaz sendo horniturik.

Eta datu dokumentalen bilketa egitea Imanoli egokitu zitzaion bere garaian. Beharra ulerturik, baina egitekoaren muntaz ere ondo jabeturik, Udalaren artxibategietan murgiltzeko deliberoa hartu zuen, bertako paper zaharretan toponimoak ez ezik, pasadizoak, albiste historikoak eta beste zenbait altxor ere kausi zitezkeela antzemanik.

Toponimia ikerketa hutsak, bere hartan, ezin jaso zitzakeen Zumaia-arentzat eta zumaiarren memoria historikorako garrantzi handikoak diren bestelako hainbat eta hainbat informazio. Ez zen horretarako leku egokia. Baina Imanolek horiek guztiak aparte jasoz joan zen, pazien-

tziaz, perspektibaz eta –hori da inportanteena– herri maitasunez.

Ikerketa lan haren emaitza Zumaiako mapa toponimikoa izan zen, 2007an argitaratua eta herriko euskal toponimia arauz eta zuzen hiritarren artean normalizatzeko –normal bihurtzeko– bide eraginkor izateko pentsatua. Baina ez zen nahikoa. Alde batetik, ikerketan jasotako leku izen guztiak ezin dira sartu 1:10.000 eskalako mapa batean eta, bestetik, Imanolek bildutako beste informazio asko eta asko nonbait jasotzea komeni zen, ahanzturan zokoraturik gelditu ez zitezen. Toponimia normalizatzea beharrezkoa izanik ere, Zumaiako historia ere gaurko zumaiarren memorian eguneratzea noizik behin egin beharreko eginkizuna delako, herriko kohesioak eta zumaiar kontzientziak bizirik iraungo badute...

Eta horixe egin digu Imanol Azkuek bere azken lanarekin: *Zumaia, izena eta izana*, herriko Udalak Kutzaren laguntzaz, 2008ko maiatzean argitara emana. Liburuaren egitura ondo bilatutako efektua sortzeko pentsatua dago. Zenbait kapitulutan

zehar, Zumaiaiko eremu fisiko desberdinak –neurri handi batean sinbolikoak ere badira– bisitatuko ditugu Imanolen hitz lau dotorearen eskutik. Bidaian zehar eta leku izenak aitzaki izanik, Zumaiaiko gune eta zoko guztiak bisitatu joango gara eta, aldi berean, haietan jazoriko gertakari historikoak, aldaketa urbanistikoak, desagerturiko eraikinak, bizi izaniko pertsonaia aipagarriak... ere ezagutzeko aukera izango dugu. Kapitulu bakoitzaren amaieran, herri memoriarako interes handikoak izan daitezkeen beste testu batzuk tartekatzen zaizkigu: elkarrizketa etnografikoak, gertakari historikoak, pertsonaien glosak... Bereziki inpaktatu gaituzte beren maitagarrian, Pakita Porrajaren eta Pako Rataren historiek, Txoritxiki, Azarola edo Aita Mari bezalakoak albo batera utzi barik, noski. Gertakari historikoen artean atxikitzeak iruditzen zaizkigu, adibidez, 1930eko estropada gogoangarrien berria eta 1941eko tren istripuarena...

Imanolek euskaraz idazteko duen trebezia eta gaitasuna izaera literarioagoko beste zenbait lanetan frogatua du lehendik. Ordea, oraingo saio honi ere aitortu behar zaio duen balio literarioa, ikerkuntzaren munduan gero eta gutxiagotan aurkitzen duguna. Lanaren helburuen zerbitzura Imanolena bezalako luma bat izatea, herri gutxiak goza dezaketenen luxua da eta Zumaia bera zoriondu behar dugu horregatik. Aparteko aipamena merezi du, azkenik, liburuaren gauzatze formalean jarritako arretak. Roberto Gutiérrezen laguntzaz, Imanolek berak “mimo handiaz” pentsaturiko diseinua du

liburuak. Ibilbideen testua paper zurriaren gainean doa beti, alboetan argazki txikien laguntza duela. Atal bakoitzaren hasieran, orrialde bateko argazki handi batek ilustratzen digu datorrena, bere kontrako orientazioak liburuaren segida apur batez eteten duena, hala ere. Kapitulu amaierako testu etnografiko, historiko eta abarrak, koloreko paperaren gainean doaz, argazkiez lagundurik eta atal desberdin batean gaudela grafikoki erakutsirik. Testuetako leku izen guztiak letra beltzez markaturik ageri dira. Azalaren kolore gorri iluna ere ongi hausnarturikoa da: ezin zen bestelakoa izan, fundazio izena *Villagrana de Zumaya* duen hiri eder horretarako. Amaieran, leku izen guztien zerrenda alfabetikoa dator, aipatuak izan diren orrialdeak adierazirik.

Egilearen anaia Xabier Azkuek hitzaurrean dioen gisan, zumaia izateko zorterik ez daukagunoi ere *inbidia*, *pena* eta *poza* nahasten zaizkigu Imanolen lanaren irakurketan murgiltzean. *Inbidia*, geure herrietan ere nahiko genukeelako era honetako herrigintza tresna eraginkorrrak; *pena*, bizi dugun ongizatearen gizarte eroso honetan gure herriak elkar ezagutzen ez duguneko “itzalitako urbanizazio baketsu” bilakatzen ari direlako; *poza* ere, noski, panorama indibidualista etsigarri horren aurrean, beren herria maite dutelako era honetako lanak aurrera ateratzeko gauza denik badagoela erakutsi digulako Imanol Azkuek.

Patxi Galé
2008ko uztailaren 25a